

Jakub, večný vyhnanec

(Gn 26 – 50)

Príbehu patriarchu Jakuba a jeho rodiny Písmo venuje 25 kapitol. Celé tieto dejiny rámčuje jeho narodenie v Gn 25 a jeho smrť a pohreb v Gn 50.

O jeho detstve a dospievaní vieme len to, že keď sa narodil, držal päť svojho brata Ezaua (25,26) a že ako dvojčičky rástli, Ezau sa stal lovcom a Jakub pastierom. Ezau sa javí ako nespútaný a ľahkovážny, Jakub ako pokojný, ale aj prefíkaný.

Práve táto jeho prefíkanosť hraničiaca s podlosťou, ktorú, ako sa zdá, zdedil po matke Rebeke a jej bratovi Labanovi, bude spúšťačom jeho vyhnanstva.

Najprv kupčí s Ezauom o právo prvorodeného, ktoré, ako vieme, získal za misu šošovice a potom, možno práve vo vedomí, že je nositeľom prvorodenstva, na popud svojej matky Rebeky podvodom získa otcovo požehnanie. Jeho brat Ezau sa Jakubovým konaním cíti tak podvedený, že sa ho rozhodne zabiť.

Sväté písmo túto scénu opisuje takto:

Keď Izák zostarol a keď jeho oči stratili silu vidieť, zavolať si svojho staršieho syna Ezaua a povedal mu: „Syn môj!“ On mu odvetil: „Hľa, tu som!“ Povedal mu: „Pozri, ja som už starý, neviem, kedy zomriem. Preto si teraz vezmi zbraň, tulec a kušu a chod' do stepi uloviť nejakú zver! Potom mi priprav chutné jedlo, aké mám rád. A keď pojem, požehnám ťa prv, ako zomriem.“ Rebeka však načúvala, keď sa Izák rozprával so svojim synom Ezauom. A Ezau vyšiel do stepi uloviť nejakú zver, aby ju doniesol. Tu povedala Rebeka svojmu synovi Jakubovi: „Len teraz som počula, ako tvoj otec hovoril tvojmu bratovi Ezauovi: »Nože mi prines nejakú zverinu a priprav mi chutné jedlo, aby som jedol a aby som ťa požehnal pred Pánom prv, ako zomriem.« A teraz počúvaj, syn môj, na môj hlas, čo ti prikazujem: Chod' k stádu a prines mi dvoje pekných kozliat. Ja ich pripravím pre tvojho otca ako chutné jedlo, aké má on rád. Potom to zanesieš svojmu otcovi, aby jedol a aby ťa požehnal prv, ako zomrie.“ Ale Jakub povedal svojej matke Rebeke: „Ved' môj brat Ezau je zarastený človek a ja som hladký. A ak ma môj otec ohmatá, potom budem v jeho očiach ako taký, kto si z neho robí posmech, a privediem na seba kliatbu a nie požehnanie.“ Ale matka mu povedala: „Tvoja kliatba, syn môj, bude na mne. Len počuj môj hlas! Chod' a prines mi ich!“ I odišiel a vzal a doniesol ich svojej matke. Jeho matka pripravila chutné jedlo, aké mal rád jeho otec. Potom priniesla Rebeka najlepšie šaty svojho staršieho syna, čo mala v dome pri sebe, a obliekla ich svojmu mladšiemu synovi Jakubovi. Kožkami kozliat mu však obložila ruky a holý krk. Potom dala svojmu synovi do rúk jedlo a chlieb, ktoré pripravila. Keď prišiel k otcovi, povedal: „Otče môj!“ On odvetil: „Tu som. Kto si, syn môj?“ Jakub odpovedal svojmu otcovi: „Ja som Ezau, tvoj prvorodený. Urobil som, ako si mi rozkázal. Len si rovno sadni a jedz z mojej diviny, aby si ma požehnal!“ Lenže Izák odvetil svojmu synovi: „Ako si mohol, syn môj, tak rýchlo niečo nájsť?“ On odpovedal: „Pán, tvoj Boh, dal sa mi s ňou stretnúť!“ Tu povedal Izák Jakubovi: „Nože pristúp bližšie, syn môj, aby som ťa ohmatal, či si ty naozaj môj syn Ezau, alebo nie.“ I pristúpil Jakub bližšie k svojmu otcovi, Izákovi, a keď ho ohmatal, povedal mu: „Hlas je hlasom Jakubovým, ale ruky sú ruky Ezauove.“ I nepoznal ho, lebo jeho ruky boli chlpaté ako ruky jeho brata Ezaua. I žehnal ho. A znova mu povedal: „Naozaj si ty môj syn Ezau?“ On odpovedal: „Ja som to!“ Tu on povedal: „Prines mi to! Budem jesť z diviny od svojho syna, aby som ťa požehnal.“ I priniesol mu to a on jedol. Doniesol mu aj vína a on pil. Potom mu povedal jeho otec Izák: „Nože pristúp ku mne, syn môj, a pobožkaj ma!“ Keď sa priblížil a keď ho pobožkal, zacítil vôňu jeho šiat a požehnal ho, hovoriac: „Hľadže, vôňa syna môjho je ako vôňa nivy, ktorú požehnal Pán. Nech ti dá Boh z nebeskej rosy a zo žírnosti zeme, tiež hojnosť zrna a muštu! Nech ti slúžia ľudia a nech sa sklonia pred tebou národy. Bud' pánom nad svojimi bratmi, a nech sa ti koria synovia tvojej matky! Kto bude teba preklínať, nech je prekliaty, a kto bude teba žehnať, nech je požehnaný!“ Len čo Izák prestal žehnať Jakuba a sotva Jakub vyšiel od svojho otca Izáka, už prichádzal jeho brat Ezau z poľovačky (domov). Aj on pripravil chutné jedlo, priniesol ho otcovi a vrazil: „Otče môj, vstaň a jedz z diviny od svojho syna, aby si ma požehnal!“ Jeho otec Izák mu povedal: „A ty si kto?“ On odpovedal: „Ja som tvoj syn, tvoj

prvorodený Ezau. „Izák sa náramne zľakol a povedal: „Kto to bol teda, čo mi ulovil zverinu a čo mi ju bol doniesol? A ja som jedol zo všetkého prvé, ako si ty prišiel! Aj som ho požehnal a bude požehnaný!“ Keď Ezau počul otcove slová, hrozne zreval a veľmi sa spriechil, a svojmu otcovi povedal: „Otče môj, požehnaj aj mňa!“ On odvetil: „Podvodne prišiel tvoj brat a odňal ti požehnanie!“ Tu on povedal: „Preto mu dali meno Jakub, že ma teraz už druhý raz oklamal? Už mi odňal prvorodenské právo a teraz, hľa, odňal mi aj požehnanie!“ Izák odpovedal Ezauovi: „Pozri, ja som ho ustanovil za pána nad tebou a všetkých jeho bratov som mu dal za sluhov! Zrnom a muštom som ho zaopatril. Čo ešte môžem urobiť pre teba, syn môj?“ Vtedy mu Ezau odvetil: „Otče môj, či máš len jedno požehnanie? Požehnaj aj mňa, otče môj!“ Tu Ezau začal hlasne plakať. A Izák mu povedal: „Daleko od žirnej pôdy bude tvoje bydlisko a ďaleko od nebeskej rosy zhora. Zo svojho meča budeš žiť, slúžiť však budeš svojmu bratovi, a keď sa budeš snažiť oslobodiť, zhodiš jeho jarmo zo svojej šije.“ Ezau sa hneval na Jakuba pre požehnanie, ktoré mu dal jeho otec, preto si hovoril: „Čoskoro príde čas, že sa bude smútiť nad mojím otcom. Potom svojho brata zabijem!“ Lenže slová staršieho syna oznámili Rebeke. Preto dala zavolať svojho mladšieho syna Jakuba a takto mu vravela: „Hľa, tvoj brat Ezau ti chystá pomstu, chce ťa zabiť. Preto počuj, syn môj, na môj hlas: Zober sa a utekaj k môjmu bratovi Labanovi do Haranu. Ostaň u neho nejaký čas, kým sa neutiší hnev tvojho brata a kým neprestane jeho zlosť a kým nezabudne, čo si mu urobil! Potom pošlem po teba a dám si ťa priviesť odtiaľ sem.“ (Gn 27,1-45).

To, že sa to všetko dialo podľa skrytého Božieho zámeru rozhodne neospravedlňuje Rebekino ani Jakubovo konanie. Aj keď poznáme Boží plán a vieme, aké má Pán Boh zámery (naozaj vieme?), nikdy nesmieme ich realizácii napomáhať podvodom či klamstvom.

Jakub odchádza z domu s otcovým požehnaním, no práve tak ho sprevádza vedomie matkinho zármutku a bratovej nenávisti. Keď však prichádza na miesto, ktoré neskôr nazve Betel, má sen, v ktorom odznie Boží prísľub:

„Zem, na ktorej odpočívaš, dám tebe a tvojmu potomstvu. A potomstva tvojho bude ako prachu zeme a ty sa rozšíriš na západ i na východ, na sever i na juh; v tebe a v tvojich potomkoch budú požehnané všetky pokolenia zeme. Hľa, ja som s tebou a budem ťa strážiť všade, kde pôjdeš, a privediem ťa späť do tejto krajiny, lebo ja ťa neopustím, kým nesplním, čo som ti prisľúbil.“ (Gn 28,13-15).

V podstate je to zopakovanie prísľubu, ktorý dal Boh Abrahámovi: Boh Jakubovi sľubuje potomstvo, požehnanie a zem. K tomu ešte pridáva prísľub, že bude Jakuba chrániť.

V udalostiach, ktoré nasledujú, musí mať Jakub počas nasledujúcich 20 rokov naozaj dobrú pamäť, aby na tento prísľub nezabudol. Keď potom znovu ujde – tentokrát so svojimi ženami, deťmi a stádami od Labana, ktorý ho na úteku prenasleduje – pomenuje, čím všetkým prešiel:

Vtedy sa Jakub nahneval a vyčítaval Labanovi. A podráždený Jakub hovoril Labanovi: „Čím som sa previnil a v čom som sa prehršil, že ma tak nástojčivo prenasleduješ? ... Je tomu práve dvadsať rokov, čo som bol u teba! Tvoje ovce a kozy nikdy nezvrhli a ja som nejedol nikdy barany z tvojho stáda. Roztrhané som ti nikdy nedoniesol, ja som to vždy nahrádzal. Odo mňa si to vždy požadoval, či skapalo vo dne alebo v noci. Za dňa som hynul od horúčavy, za noci od zimy a spánok mi odchádzal z očí. Teraz je tomu dvadsať rokov, čo som v tvojom dome. Štrnásť rokov som ti slúžil za obe tvoje dcéry a šesť rokov za tvoje stáda, ale desať ráz si mi pozmenil odmenu! Keby nebol býval so mnou Boh môjho otca, Boh Abraháma a ten, ktorého sa bojí Izák, tak teraz by si ma bol prepustil naprázdno! To však, čo som pretrpel a čo robievali moje ruky, videl Boh, a preto ťa včerajšej noci varoval.“ (31,36-42).

Tak, ako Jakub utekal z otcovho domu, utekal po rokoch aj od svokra. Za ten čas stihla vyrásť nová generácia. Návrat domov bude rozhodne iný, ako si predstavoval. Sám Jakub si uvedomuje, že keď utekal pred Ezauovým hnevom, šiel „len so svojou palicou“ a teraz, po 20 rokoch sa vracia „s dvoma tábormi“ ľudí a dobytky (por. Gn 32,10). Možno aj toho vedomie Božieho pôsobenia počas rokov vyhnanstva spôsobí, že dostane milosť celkom jedinečným spôsobom vstúpiť do Božej prítomnosti, aby za zvláštnych okolností nové meno:

(Jakub) ešte tej noci vstal, zobral so sebou obe ženy, obe slúžky i jedenásť svojich synov a prešiel cez brod Jabok. Vzal ich a previedol ich cez rieku a preniesol tiež všetko svoje imanie. Len Jakub sám zostal. Tu zápasil s ním akýsi muž až do východu zory. Keď onen videl, že ho neprevládze, dotkol sa jeho bederného kľbu, takže Jakubovi sa bederný kľb vykľboval, kým on s ním zápasil. Potom onen povedal: „Pusť ma, lebo vychodí zora!“ On však odpovedal: „Nepustím ťa, kým ma nepožehnáš.“ Onen mu povedal: „Ako sa voláš?“ On mu odpovedal: „Jakub.“ Vtedy onen povedal: „Nebudeš sa už volať Jakub, ale Izrael, lebo si zápasil s Bohom a s mužmi a zvíťazil si.“ (32,23-29).

A potom zistí, že Ezauov hnev sa utíšil. Tu by mohol nastať šťastný koniec Jakubovho príbehu, ale ... Jakub bude vidieť na svojich synoch veľa zlého, veľa biedy a hriechu, veľa nenávisťi i pomsty. Vrcholom jeho bolesti bude, keď príde o Jozefa, na ktorého jeho bratia žiarlia a predajú ho do otroctva s tým, že Jakubovi povedia, že našli jeho roztrhanú krvavú tuniku.

Nevieme, koľko rokov bol Jozef v otroctve, ale vieme, že nejaký čas slúžil v Putifarovom dome a potom bol vo väzení, kde strávil isto viac, ako 2 roky. Po nich mal faraón sen a po ňom prišlo sedem úrodných rokov. Počas druhého roku hladu sa Jozef stretáva so svojimi bratmi a dáva sa im spoznať. Od chvíle, ako ho predali, prešlo najmenej 10 rokov. Azda aj preto Izrael ťažko verí, že Jozef žije. Napokon sa necháva presvedčiť a vo veku 130 rokov, znova zanecháva všetko, čo má a ide s celou rodinou do Egypta.

Tu povedal Boh Izraelovi v nočnom videní: „Jakub, Jakub!“ On odpovedal: „Tu som!“ A on hovoril: „Ja som Boh, Boh tvojho otca. Neboj sa zostúpiť do Egypta, lebo tam z teba urobím veľký národ. Ja sám pôjdem s tebou do Egypta a ja sám ťa aj vyvediem odtiaľ, a Jozef ti vlastnou rukou zatlačí oči.“ (46,1-4).

Až tu, ďaleko od svojej domoviny dožije. „Domov“ sa vráti až zabalzamovaný...

Ak sme na Abrahámovi videli nezlomnú nádej, tak ju rovnako vidíme aj na Jakubovi. Prísľúbenia, ktoré Boh dal Abrahámovi, „sú neodvolateľné“ (Rim 11,29) a v Jakubovi sa začínajú naplňovať.

Jakub pred faraónom opíše svoj život ako „nemnohé a nešťastné roky“ (47,9). Z tých 130, ktoré mal, keď prišiel do Egypta prežil 20 ako vyhnanec a cudzinec u svojho uja Labana; potom roky počúval o zlobe svojich synov a napokon sa aspoň 10 rokov umáral žiaľom za Jozefom. Z prísľubov, ktoré Boh dal už jeho dedovi Abrahámovi sa ešte stále aspoň jeden – zem – zdá nevyplnený. A to napriek tomu, že vidí Jozefa ako druhého muža Egypta po faraónovi. Vníma, že nie toto je zaslúbená zem.

Prísľúbenie požehnania sa naplňa od čias povolania Abraháma. V generácii Jakubových detí sa začína naplňovať aj prísľúbenie hojného potomstva. Prísľúbenie zeme sa napokon naplní, až keď Izraeliti po 430 rokoch odídu z Egypta a po ďalších 40 rokoch zaujmú Zaslúbenú zem. Vidíme, že Boh je verný, ale neponáhľa sa.

Nádej, ktorá ide „až za hrob“ je prítomná v živote Jakuba rovnako, ako v živote Jozefa. Na smrteľnej posteli totiž Jakub zaprisahá Jozefa, aby ho nepochovával v Egypte. Preto po Jakubovej smrti Jozef a jeho bratia išli do krajiny „Kanaán a pochovali ho v jaskyni makpelského pozemku, na pozemku východne od Mambre, ktorý kúpil Abrahám od Hetejca Efrona na dedičné pohrebisko.“ (50,13).

No rovnako tak Jozef pri svojej smrti vníma, že Egypt nie je tá zem, ktorú chce Boh dať jeho národu. Preto aj on – tak, ako jeho otec – zaprisahá Izraelových synov: „Keď sa vás Boh zaujme, preneste moje kosti odtiaľto!“ (50,25).

Takto ďaleko siaha nádej. Aj my sme tu na zemi a pútnici, ktorí smerujú do zaslúbenej zeme. Nie je nutné, aby sme videli naplnenie Božích prísľubov, ale aby sme nezľavili z dôvery, že Boh ich splní. Z Jakuba, Jozefa, ale aj mnohých ďalších si môžeme vziať to poučenie, ktoré o generáciách pred nami nachádzame v Liste Hebrejom: „Všetci títo umierali vo viere, aj keď nedosiahli to, čo bolo prísľúbené, ale z diaľky to videli a pozdravovali; a vyznávali, že sú na zemi iba cudzincami a pútnikmi.“ (Hebr 11,13).